

ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امیدواری صفتی در دانشجویان ایرانی

رضا کرمی‌نیا^۱، محسن احمدی طهور سلطانی^۲،

رضا باقریان سرارودی^۳، زهرا مولوی^۴

چکیده

زمینه و هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی مشخصات روان‌سنجی مقیاس امیدواری صفتی و رابطه آن با بهزیستی روان‌شناختی در دانشجویان ایرانی بود.

مواد و روش‌ها: در این تحقیق توصیفی-پیمایشی، ۱۹۱ نفر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی همدان انتخاب شدند و به پرسش‌نامه‌های امیدواری صفتی Snyder، امیدواری حالتی Snyder، بهزیستی روان‌شناختی Riff و ناامیدی Beck (Beck hopelessness scale) پاسخ دادند. داده‌های پژوهش با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، ضریب Cronbach's alpha و ضریب دو نیمه کردن و به کمک نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۱۶ و Lisrel نسخه ۸/۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: ضرایب Cronbach's alpha (۰/۸۳)، دونیمه کردن (۰/۸۰)، اعتبار واگرا (ناامیدی Beck، ۰/۲۰-)، اعتبار ملاکی (امیدواری حالتی Snyder، ۰/۵۵) به دست آمد که همگی معنی‌دار بودند ($P < ۰/۰۱$). تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که مقیاس ۱۲ سؤالی امیدواری صفتی بزرگ‌سالان در نمونه ایرانی بر خلاف نمونه خارجی، که از دو عامل تشکیل شده است، تنها از یک عامل اشباع شده است که ۴۷ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول نشان داد که ۸ سؤال مقیاس به خوبی بر روی یک عامل اصلی بار می‌شوند و مدل تک عاملی به خوبی با داده‌ها برازش داشت ($AGFI = ۰/۹۱$ یا Adjusted goodness of fit index، $RMSEA = ۰/۰۵$ یا Root mean square error of approximation، $NFI = ۰/۹۸$ یا Normed fit index).

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که این آزمون از اعتبار و روایی بالایی برخوردار است و می‌توان از آن به عنوان یک ابزار قابل اطمینان در پژوهش‌های بعدی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: امیدواری صفتی، بهزیستی روان‌شناختی، دانشجویان

نوع مقاله: پژوهشی

پذیرش مقاله: ۹۱/۱۰/۱۹

دریافت مقاله: ۹۱/۴/۱۸

- ۱- دانشیار، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج)، تهران، ایران
- ۲- استادیار، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج)، تهران، ایران (نویسنده مسؤول)
- ۳- دانشیار، مرکز تحقیقات علوم رفتاری، گروه روان‌پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران
- ۴- کارشناس ارشد، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، همدان، ایران

مقدمه

گرایش روزافزون مطالعات روان‌شناختی به پژوهش‌های نو در حوزه سلامت و پیش‌بینی‌های روان‌شناختی سلامت و بهزیستی روان‌شناختی، به گسترش و تعمیق حد و مرزهای آن انجامیده است. از طرفی اندازه‌گیری نقاط قوت و توانمندی‌های ذهنی ما انسان‌ها و اندازه‌گیری سازه‌هایی که در حیطه روان‌شناسی مثبت مطرح هستند، نیازمند ابزارهایی می‌باشد. در نگاهی گذرا به فرایند آزمون‌سازی در حوزه‌های مختلف روان‌شناسی، متوجه می‌شویم که در تولید نظریه‌های روان‌شناختی و راه‌بردهای اندازه‌گیری تفاوت‌های فردی انسان، دانشمندان، ابتدا روی ضعف‌های انسان متمرکز شدند. به همین دلیل، پژوهشگران، متغیرهایی چون افسردگی، اضطراب، پرخاشگری و درماندگی را برای اندازه‌گیری انتخاب نمودند. اما امروزه ابزارهایی مشابه همین ابزارها و تکنیک‌های اندازه‌گیری را می‌توان برای سنجش توانمندی‌های انسان به کار برد. این خط پژوهشی که چند سالی است تحت عنوان «روان‌شناسی مثبت» (Positive psychology)، که به وجود ویژگی‌های مثبت مانند امیدواری (۱)، شادی و خوش‌بینی (۲)، معنویت و ایمان (۳) اشاره دارد و به نامی آشنا برای پژوهشگران تبدیل شده است، با انتشار ویژه‌نامه روان‌شناسی مثبت در شماره اول سال ۲۰۰۰ مجله «روان‌شناس آمریکایی» سرعت چشم‌گیری گرفته است. یکی از توانمندی‌های اساسی بشر که در این حوزه مورد مطالعه قرار گرفته است، «امیدواری» بود. در متن ظهور روان‌شناسی مثبت بود که Snyder و همکاران (به نقل از Valle و همکاران) امیدواری را مفهوم‌سازی کرده‌اند و ابزارهای اندازه‌گیری آن را طراحی نمودند (۴).

Snyder و همکاران امید را «مجموعه‌ای شناختی می‌دانند که مبتنی بر احساس موفقیت ناشی از منابع (Agency) گوناگون (انرژی معطوف به هدف)، (Goal-directed energy) و مسیره‌ها (برنامه‌ریزی برای دستیابی به اهداف) است» (۵). بنابراین، امید یا تفکر هدف‌مدار، از دو مؤلفه مرتبط به هم یعنی مسیره‌های تفکر و منابع تفکر، تشکیل شده است.

«مسیره‌های تفکر» انعکاس‌دهنده ظرفیت فرد برای تولید مسیره‌های شناختی برای رسیدن به اهدافش است و «منابع تفکر» هم عبارتند از افکاری که افراد درباره توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان برای عبور از مسیره‌های برگزیده تعریف کرده‌اند تا به اهدافشان برسند. از این طریق ترکیب منابع و مسیره‌ها، می‌توان به اهداف رسید، اگر هر کدام از این دو عنصر شناختی وجود نداشته باشند، رسیدن به اهداف غیر ممکن است (۶). شواهد پژوهشی زیادی نشان می‌دهد که بین بالا بودن میزان امید افراد و موفقیت آن‌ها در فعالیت‌های ورزشی، بالا بودن میزان پیشرفت تحصیلی، سلامت جسمی و روان‌شناختی‌مؤثرتر بودن روش‌های روان‌درمانی مورد استفاده در درمان اختلالات، ارتباط وجود دارد (۷، ۸).

به اعتقاد Snyder و همکاران در سال‌های اخیر، روان‌شناسان به سازه امیدواری به عنوان یک نقطه روان‌شناختی نگریسته‌اند و معتقدند که این سازه می‌تواند به پرورش و ایجاد سلامتی روانی کمک زیادی کند (۹). به اعتقاد Statice (به نقل از نصیری و جوکار) امیدواری دارای دو مؤلفه شناختی و عاطفی می‌باشد که مؤلفه عاطفی آن می‌تواند پیش‌بینی کننده وقوع رویدادهای مثبت در آینده و در نتیجه افزایش سلامت روان‌شناختی باشد (۱۰). یافته‌های پژوهشی نشان داده است، افرادی که از امیدواری بالاتری برخوردار بودند، عزت نفس زیادتر، عملکرد تحصیلی بهتر و تعهد بیشتری به انجام فعالیت‌های یادداشتند که به بهداشت و سلامتی بیشتر منجر می‌شوند. بزرگ‌سالانی که از درجات بالای امید بهره می‌برند، به دیگران به عنوان منبع حمایتی و پایگاه‌هایی که می‌توانند به آن‌ها تکیه کنند، می‌نگرند (۱۱). این افراد می‌توانند چالش‌های زندگی را پشت سر گذارند، شادترند و از زندگی رضایت بیشتری دارند (۱۲). آن‌ها همچنین می‌توانند این گفت‌وگو درونی را در خود رشد دهند که «من می‌توانم این کار را به پایان برسانم، من نباید شکست بخورم و ناامید شوم». آن‌ها بیشتر موفقیت‌هایشان را می‌بینند تا شکست‌ها را (۱۱).

با وجود مطالعات بسیار گسترده‌ای که روان‌شناسان غربی در خصوص امیدواری، اندازه‌گیری مؤلفه‌های آن و تأثیر آن بر

استادان محترم پرسش‌نامه‌ها در کلاس‌های انتخاب شده بین تمامی افرادی که مایل به پاسخ دادن بودند، توزیع شد. لازم به ذکر است که از مجموع کل پرسش‌نامه‌های توزیع شده ۱۹۱ پرسش‌نامه پر شد و ۹ پرسش‌نامه نیز ناقص بود که از فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها خارج شد.

ابزارهای پژوهش

پرسش‌نامه امیدواری صفتی Snyder: این پرسش‌نامه در سال ۱۹۹۱ توسط Snyder و همکاران ساخته شده است. این پرسش‌نامه دارای ۱۲ سؤال می‌باشد و از دو خرده‌مقیاس منابع و مسیر تشکیل شده است. سؤالات شماره ۱، ۴، ۶ و ۸ خرده‌مقیاس مسیر را می‌سنجد و سؤالات ۲، ۹، ۱۰ و ۱۲ نیز خرده‌مقیاس منابع را می‌سنجد و باقی سؤالات نیز دروغ‌سنج است. تحقیقات قبلی نشان داده‌اند که این پرسش‌نامه از همسانی درونی خوبی برخوردار می‌باشد. در پژوهش Snyder و همکاران ضریب Cronbach's alpha این آزمون ۰/۷۹ گزارش شده است (۵).

پرسش‌نامه امیدواری حالتی Snyder: امیدواری حالتی در این پژوهش به کمک مقیاس امیدواری تغییر یافته شش‌آیتمی Snyder اندازه‌گیری می‌شود. این مقیاس دارای دو خرده‌مقیاس می‌باشد که سه گویه (۲، ۴ و ۶) آن منابع را اندازه‌گیری می‌کند و ۳ گویه آن (۱، ۳ و ۵) هم مسیر را نمره‌ای که هر فرد کسب می‌کند، بین ۶ تا ۴۸ می‌باشد که هر چه قدر نمره آزمودنی بالاتر باشد، به این معنی است که از سطح امیدواری بالاتری برخوردار می‌باشد. تحقیقات گذشته نشان داده‌اند که این مقیاس از پایایی درونی کافی همراه با روایی همگرا و واگرایی بالا برخوردار است (۱۳).

مقیاس ناامیدی Beck (Beck hopelessness scale):

جهت بررسی روایی واگرایی مقیاس امیدواری صفتی، از این مقیاس استفاده خواهد شد. این مقیاس شامل ۲۰ ماده است که آزمودنی درستی یا نادرستی هر ماده را در مورد خودش بیان می‌کند. دامنه نمرات از ۰ تا ۲۰ است و نمرات بالاتر نشانگر ناامیدی بیشتر می‌باشد. ترجمه و تطبیق این مقیاس

ابعاد مختلف زندگی انجام داده‌اند و با وجود تأکید فراوان دین مبین اسلام بر نقش امید در کیفیت زندگی افراد، ما در ایران، شاهد فقر شدید پژوهشی در این حوزه هستیم. یکی از دلایل اساسی این فقر پژوهشی، فقدان یک ابزار مناسب برای ارزیابی امیدواری است، از سوی دیگر دستیابی به نتایج پژوهشی معتبر و قابل اعتماد مستلزم استفاده از ابزاری است که دارای پشتوانه نظری قوی و ویژگی‌های روان‌سنجی معتبر باشد. بنابراین برای ارزیابی هر سازه‌ای باید ابزار مناسب آن سازه نیز بر مبنای اصول علمی ساخته شود. به همین دلیل پژوهش حاضر در پی انتخاب و هنجاریابی یکی از ابزارهای مناسب در سنجش امیدواری برآمده است. در این راستا، با مطالعه ویژگی‌های محتوایی و روان‌سنجی مقیاس‌های مختلف امیدواری، مقیاس امیدواری صفتی به دلیل دارا بودن پایایی و روایی مطلوب در پژوهش‌های خارجی جهت مطالعه انتخاب گردید.

مواد و روش‌ها

این پژوهش به لحاظ هدف جزء پژوهش‌های پژوهش و توسعه و به لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها (طرح پژوهش)، از نوع توصیفی-پیمایشی است.

جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی همدان در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تشکیل دادند. نمونه مورد بررسی شامل ۲۰۰ نفر از دانشجویان دوره کارشناسی و کارشناسی‌ارشد این دانشگاه بود که از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند.

شیوه نمونه‌گیری بدین صورت بود که پس از مراجعه به تک‌تک دانشکده‌ها (علوم انسانی، علوم پایه و فنی-مهندسی) مربوط و گرفتن آمار دانشجویان به نسبت تعداد دانشجویان هر دانشکده، نمونه‌ای انتخاب شد تا بدین صورت بتوانیم میزان تعمیم‌پذیری نتایج را به کل جامعه آماری بالا ببریم. پس از مشخص شدن تعداد نمونه‌ای که قرار بود از یک دانشکده انتخاب شود، به صورت تصادفی از بین کلاس‌های مختلف آن دانشکده چند کلاس انتخاب شد. سپس با هماهنگی با مسؤولان مربوط و کسب اجازه از

یافته‌ها

قبل از انجام تحلیل عاملی اکتشافی مفروضه‌های آن بررسی شد، که همگی برقرار بود. همچنین توان عاملی ماتریس همبستگی (از همبستگی سؤالات با کل آزمون و نیز ملاک افزایش آلفا در صورت حذف سؤال جهت حذف گزینه‌های نامناسب برای بررسی این پیش‌فرض استفاده گردید، اما هیچکدام از سؤالات حذف نشد. بررسی ماتریس همبستگی وجود ضرایب $0/3$ و بالاتر را نشان می‌دهد (جدول ۲).

بررسی شاخص کفایت حجم نمونه (KMO یا Kaiser-Meyer-Olkin) نشان داد که مقدار این شاخص ($0/85$) است که بالاتر از مقدار پیشنهادی یعنی $0/6$ می‌باشد. همچنین شاخص کرویت Bartlett برابر $9432/05$ بود که معنی‌دار است و عامل‌یابی ماتریس همبستگی را مورد تأیید قرار می‌دهد ($P < 0/001$)، حاکی از برآورده شدن ملاک‌های لازم برای تحلیل عاملی بود. ۳- داده‌های پرت در بین داده‌ها: با توجه به اینکه تحلیل عاملی نسبت به داده‌های پرت حساس بود، قبل از انجام تحلیل عاملی داده‌های پرت شناسایی و از فرایند تحلیل خارج شد. برای استخراج عامل‌ها از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده گردید.

همچنین برای چرخش عامل‌ها با توجه به ساختار مفهومی امیدواری و همبسته بودن خرده مقیاس‌های آن از روش چرخش متمایل پروماکس استفاده شد. بر اساس مفروضه پژوهش یعنی ساختار دو عاملی مقیاس امیدواری صفتی، در پرسش‌نامه اصلی، برای اجرای تحلیل عاملی ساختار عامل‌ها به دو عامل محدود شد. برای برآورد بارهای عاملی، تنها سؤالاتی که بار عاملی $0/40$ یا بالاتر داشتند، در مدل باقی ماندند و بقیه حذف شدند (جدول ۳).

در مرکز مطالعات شناخت و رفتار بیمارستان روزبه، توسط رحیمی درآباد (به نقل از کاویانی و همکاران) انجام شده است که حاکی از روایی محتوا و پایایی این آزمون می‌باشد (۱۴).

شیوه اجرا

محققان در ابتدا نمونه خارجی مقیاس را به فارسی ترجمه نمودند و با کمک یک فرد متخصص در زمینه ادبیات فارسی ویراستاری کردند و جهت سلیس و روان‌تر شدن ترجمه از اصطلاحات رایج زبان فارسی استفاده شد. سپس ترجمه فارسی با کمک یک متخصص زبان انگلیسی دوباره به زبان اصلی برگردانده شد تا احتمال هر گونه تغییر در متن اصلی بررسی گردد و دوباره متن بازگردانده شده به انگلیسی جهت بررسی تطابق با متن اصلی، در اختیار دو تن از استادان گروه زبان قرار گرفت. از طرفی برای بررسی روایی محتوایی آزمون به هنگام استفاده از گروه داوران برای درجه‌بندی سؤالات آزمون به منظور سنجش روایی محتوایی آزمون، به هر یک از اعضا نسخه‌ای از فرم ترجمه شده آزمون و نسخه‌ای از فرم درجه‌بندی قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا میزان مطابقت هر سؤال را با هدفی که برای آن استخراج شده است، را با استفاده از یک طیف پنج درجه‌ای (از ۱ ضعیف تا ۵ قوی) نشان دهند تا در صورت پایین بودن توافق داوران در برخی سؤالات، آن‌ها را اصلاح نماییم که نتایج داوری‌ها قریب به اتفاق درباره روایی محتوایی سؤالات آزمون مثبت بود.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری همبستگی Pearson، تحلیل عاملی اکتشافی با کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ (version 16, SPSS Inc., Chicago, IL)، تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول (با نرم‌افزار Lisrel) و ضرایب Cronbach's alpha و دو نیمه‌سازی استفاده گردید.

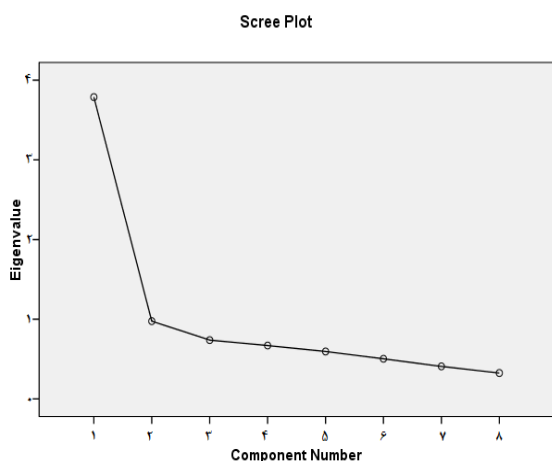
جدول ۱. مشخصات آماری آزمودنی‌ها

جنس	فراوانی	درصد	میانگین سنی	انحراف معیار	میانگین امیدواری	انحراف معیار
دختر	۷۳	۳۸/۲	۲۴/۱۶	۳/۹۴	۶۹/۶۵	۸/۷۰
پسر	۱۱۸	۶۱/۸	۲۳/۰۱	۴/۴۷	۷۰/۴۷	۷/۲۷
کل	۱۹۱	۱۰۰	۲۴/۱۷	۴/۳۰	۶۹/۹۶	۸/۱۷

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین سؤالات مقیاس امیدواری صفتی

سؤالات	۱	۲	۶	۸	۴	۹	۱۰	۱۲
۱	**۱							
۲	**۰/۵۵	**۱						
۶	**۰/۳۷	**۰/۴۲	**۱					
۸	**۰/۳۳	**۰/۳۹	**۰/۴۷	**۱				
۴	**۰/۴۲	**۰/۵۲	**۰/۵۱	**۰/۳۷	**۱			
۹	**۰/۳۵	**۰/۳۹	**۰/۲۶	**۰/۲۶	**۰/۴۰	**۱		
۱۰	**۰/۳۳	**۰/۵۰	**۰/۲۱	**۰/۲۳	**۰/۳۸	**۰/۳۸	**۱	
۱۲	**۰/۳۱	**۰/۵۶	**۰/۳۱	**۰/۴۴	**۰/۴۸	**۰/۳۹	**۰/۴۵	**۱

** نشان دهنده $P < 0/001$ می باشد

نمودار ۱. نمودار Scree جهت نشان دادن عامل‌های به دست آمده

به منظور اجرای تحلیل عاملی تأییدی با توجه به اینکه همه عبارت‌ها بر روی تنها یک عامل، بار عاملی داشتند، همان ساختار اکتشافی برای این مرحله مورد استفاده قرار گرفت. به این منظور و با توجه به اینکه خرده مقیاس‌های امیدواری با هم همبسته هستند، از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول استفاده شد. نمودار ۲ عامل مورد نظر را نشان می‌دهد.

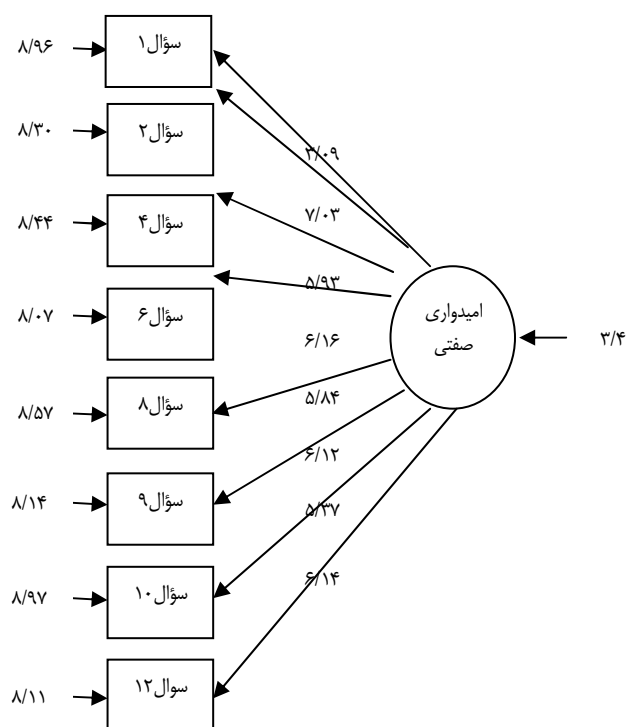
بررسی بارهای عاملی استاندارد شده و کمیت‌های مربوط به آن‌ها نشان داد که تمامی ضرایب مسیر معنی‌دار بود و نیازی به حذف هیچکدام از سؤالات نبود. از این رو شاخص‌های نیکویی برازش مدل بررسی شد (جدول ۴).

بررسی بارهای عاملی نشان داد که تک تک سؤالات تنها بر روی یک عامل بار عاملی داشتند و ساختار دو عاملی پرسش‌نامه خارجی در مورد نمونه داخلی به دست نیامد.

جدول ۳. ماتریس همبستگی بین سؤالات مقیاس امیدواری

سؤالات	عامل ۱
سؤال ۲	۰/۸۶
سؤال ۴	۰/۷۵
سؤال ۱۲	۰/۷۳
سؤال ۱	۰/۶۷
سؤال ۶	۰/۶۴
سؤال ۱۰	۰/۶۳
سؤال ۸	۰/۶۲
سؤال ۹	۰/۶۱

بررسی نمودار Scree نشان داد که مقیاس امیدواری، صفتی از یک عامل اشیاع شده است که در مجموع ۴۷ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند (نمودار ۱). از این رو تحلیل عاملی اکتشافی حاکی از تکرار ساختار عاملی مقیاس امیدواری حالتی خارجی در نمونه ایرانی نبود. لازم به ذکر است که حداقل بارهای عاملی در کل پرسش‌نامه ۰/۶۱ و حداکثر ۰/۸۶ بود که از حداقل مورد قبول (۰/۳۰) بسیار بالاتر بود.

نمودار ۲. تحلیل عاملی مرتبه اول مقیاس امیدواری صفتی

جدول ۴. شاخص‌های نیکویی برازش مدل

شاخص	df	χ^2	RMSEA	AGFI	CFI	NFI	SRMR
مقدار	۱۹	۱۹/۲۸	۰/۰۵	۰/۹۱	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۰۲۷

AGFI: Adjusted goodness of fit index

RMSEA: Root mean square error of approximation

NFI: Normed fit index

SRMR: Standardized root mean square residual

CFI: Comparative fit index

شاخص برازندگی نرم شده (NFI یا Normed fit index)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI یا Comparative fit index) و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI یا Adjusted goodness of fit index) هر قدر به ۱ نزدیک‌تر باشد، بهتر است و در مدل‌های خوب بالاتر از ۰/۹۰ می‌باشد. همانطور که در جدول دیده می‌شود، همه این شاخص‌ها نیز حاکی از برازش مدل هستند. در جدول زیر ضرایب Cronbach's alpha، دونیمه کردن، اعتبار واگرا و همگرایی مقیاس امیدواری ارائه شده است.

شاخص‌های نیکویی برازش مدل، همگی نشان دهنده برازش مدل تک عاملی با داده‌ها می‌باشد (جدول ۴). نسبت χ^2 بر درجه آزادی در مدل‌های با کفایت کمتر از ۲ است و هر قدر به صفر نزدیک‌تر باشد، بهتر است. این مقدار در اینجا نیز کمتر از ۲ است. ریشه خطای میانگین مجدورات تقریب (Root mean square error of approximation) یا RMSEA) و متوسط باقی‌مانده‌های استاندارد شده (SRMR یا Standardized root mean square residual) در مدل‌های خوب کمتر از ۰/۰۵ هستند که در اینجا نیز نشان دهنده برازش مدل می‌باشد.

جدول ۵. مشخصات روان‌سنجی مقیاس امید

شاخص‌ها	ابزار ملاک	ضریب
Cronbach's alpha	-	۰/۸۳
دو نیمه‌سازی	-	۰/۸۰
روایی ملاکی	امیدواری حالتی	۰/۵۵
روایی واگرا	نامیدی Beck	۰/۲۰-

توجه به نکات مذکور، می‌توان از این مقیاس برای سنجش امیدواری بزرگسالان در نمونه ایرانی استفاده کرد. با این حال، از آنجا که نمونه این پژوهش به دانشجویان دانشگاه‌های همدان محدود بوده است، کاربرد این مقیاس در نمونه‌های دیگر باید با احتیاط صورت گیرد. نتایج پژوهش نشان داد که سؤالات روی هم توانایی تبیین ۴۷ درصد از واریانس قیاس امیدواری را دارند. در پژوهش Snyder و همکاران، ضریب Cronbach's alpha این آزمون ۰/۷۹ گزارش شده است (۵). در ایران پایایی و روایی مقیاس بر روی نمونه ۱۰۰ نفری محاسبه گردید. ضریب همسانی درونی کل برای ابعاد منابع ۰/۷۱ و مسیر ۰/۶۸ به دست آمده است. روایی همزمان مقیاس نیز با نامیدی Beck ۰/۸۱ گزارش شده است (۱۰). نتایج آزمون Cronbach's alpha نیز حاکی از همسانی درونی بسیار بالای آزمون است و این بدین معنی است که تک تک سؤالات با نمره کلی آزمون نیز همبستگی معنی‌دار و بالایی دارند.

در اینجا ذکر چند نکته در زمینه عدم تکرار ساختار عاملی نمونه خارجی پرسش‌نامه در فرهنگ ایرانی به شرح زیر ضروری است.

این حقیقت که امید دارای تعاریف بسیار متفاوتی توسط پژوهشگران و محققان مختلف است، منجر به یک تصویر چند وجهی از این سازه شده است. همزمان، این مسأله منجر به عدم هم‌رأیی و ابهام نیز شده است. معانی مبهم و فلسفی به راحتی از طریق سنجش‌های کیفی یا کمی امید قابل اندازه‌گیری نیستند. چگونگی دستیابی به دیدگاه‌های افراد نسبت به سطوح امیدشان یکی دیگر از مشکلات سنجشی است. از نظر Stotland (به نقل از Lopez و همکاران) پرسش و بررسی مستقیم نمی‌تواند به پاسخ‌های مطلوبی بیانجامد، در حالی که نظریه پردازانی مانند Gottschalk (به نقل از Lopez و همکاران) فقط از طریق مشاهده، سنجش خود را انجام داده‌اند (۶). دیگر پژوهشگران (مانند Statice)، بیش از یک سنجش امید را به کار برده‌اند و سعی داشتند که ویژگی‌های هیجانی و شناختی امید را ارزیابی کنند. به علاوه،

همان طور که در جدول ۵ دیده می‌شود، ضرایب Cronbach's alpha و دو نیمه‌سازی برای مقیاس امیدواری به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۸۰ به دست آمده است که حاکی از همسانی درونی بالای آزمون می‌باشد. همچنین به منظور برآورد روایی ملاکی و واگرا از ابزارهای معتبر قبلی به ترتیب شامل امیدواری حالتی و نامیدی Beck استفاده شد. ضرایب به دست آمده، حاکی از روایی ملاکی و واگرای مقیاس امیدواری هستند (جدول ۴).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی مشخصات روان‌سنجی و هنجاریابی مقیاس امیدواری صفتی بود. در مطالعه Snyder و همکاران، تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی وجود ۲ خرده مقیاس متمایز را نشان داد (۵). نتایج تحلیل عاملی در نمونه ایرانی نشان داد که از ۸ سؤال نمونه خارجی که روی دو عامل مجزا دارای بار عاملی بودند، در نمونه ایرانی ۶ سؤال روی تنها یک عامل دارای بار عاملی بودند و ۲ سؤال نیز روی عامل دوم بار عاملی داشتند. البته به طور همزمان روی عامل اول نیز دارای بار عملی بودند، با توجه به اینکه تعداد آیت‌ها نباید کمتر از ۳ سؤال باشد تا ما بتوانیم یک خرده مقیاس جداگانه را در نظر آوریم. بنابراین تصمیم بر این شد تا یک عامل کلی امیدواری را در نمونه ایرانی به حساب آوریم، هر چند که نمودار Scree نیز وجود یک عامل را نشان می‌دهد.

در مجموع یافته‌ها نشان داد که مقیاس امیدواری صفتی در نمونه ایرانی از اعتبار و روایی خوبی برخوردار است. این نکته در مورد تک تک خرده مقیاس‌ها نیز صادق است. با

دانشگاه آزاد اسلامی همدان بود، از این رو پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران دیگر در مطالعاتی دیگر و در شهرهای مختلف و روی نمونه‌های غیر دانشجویی به بررسی ویژگی‌های این آزمون بپردازند. همچنین با در نظر گرفتن اینکه یکی از خرده مقیاس‌ها در فرم فارسی حذف شده است، پیشنهاد می‌شود که در مطالعات بعدی در صورت امکان بعد از ابعاد دیگری از جمله ابعاد معنوی و مذهبی امیدواری که متناسب با فرهنگ بومی کشور باشد، به این مقیاس افزوده شود.

با در نظر گرفتن نتیجه پژوهش، می‌توان گفت که مقیاس امیدواری صفتی از روایی و اعتبار مناسبی در جامعه دانشجویی ایران برخوردار می‌باشد و می‌توان از آن برای سنجش میزان امیدواری دانشجویان استفاده کرد و قابل استفاده برای پژوهشگران ایران در پژوهش‌های آتی می‌باشد.

سپاسگزاری

در خاتمه از کلیه دانشجویانی که در این پژوهش شرکت کردند و وقت گرانبه‌ای خود را صرف پاسخ به آزمون‌ها به صورت صادقانه کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنیم.

References

1. Snyder CR, Lopez SJ. Future of positive psychology: A declaration of independence. In: Snyder CR, Lopez SJ, Editors. Handbook of positive psychology. New York, NY: Oxford University Press; 2001.
2. Seligman ME. Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In: Snyder CR, Lopez SJ, Editors. Handbook of positive psychology. New York, NY: Oxford University Press; 2001.
3. Myers DG. The funds, friends, and faith of happy people. *Am Psychol* 2000; 55(1): 56-67.
4. Valle MF, Huebner ES, Suldo SM. An analysis of hope as a psychological strength. *Journal of School Psychology* 2006; 44(5): 393-406.
5. Snyder CR, Harris C, Anderson JR, Holleran SA, Irving LM, Sigmon ST, et al. The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope. *J Pers Soc Psychol* 1991; 60(4): 570-85.
6. Lopez SJ, Snyder CR, Pedrotti JT. Hope: Many definitions, many measures. In: Lopez SJ, Snyder SR, Editors. Positive psychological assessment: A handbook of models and measures. 1st ed. Washington, DC: American Psychological Association; 2003. p. 91-106.
7. Snyder CR. Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 2002; 13(4): 249-75.
8. Snyder CR, Feldman DB. Hope for the many: An empowering social agenda. In: Snyder CR, Editor. Handbook of hope: Theory, measures, and applications. San Diego, CA: Academic Press; 2000. p. 402-15.
9. Snyder CR, Feldman DB, Taylor JD, Schroeder LL, Adams VH. The roles of hopeful thinking in preventing problems and enhancing strengths. *Applied and Preventive Psychology* 2000; 9(4): 249-69.
10. Nasiri H, Jokar B. Meaningful of life, life satisfaction and mental health in women. *Women in Development & Politics* 2008; 6(2): 157-76. [In Persian].
11. Snyder CR. Genesis: The birth and growth of hope. In: Snyder CR, Editor. Handbook of hope: Theory, measures, and applications. San Diego, CA: Academic Press; 2000. p. 25-57.

جدایی برخی از نظریه‌ها در داشتن یک دیدگاه فقط شناختی و یا تنها هیجانی ممکن است که پیشرفت در ارزیابی را محدود سازد(۶). بنابراین، پژوهشگرانی مانند Snyder و همکاران، باید با پیش رفتن به سوی مدل‌های جدیدی که دربردارنده هر دو بعد شناختی و هیجانی هستند و آن‌ها را با یکدیگر ترکیب می‌کنند، توازن مناسبی را بین طیف وسیع مدل‌ها ایجاد نمایند (۵).

هنگام برگزیدن از میان مقیاس‌های خودسنجی متعدد امید، باید مفهوم‌سازی نظری، اجرای مقیاس، ویژگی‌های روان‌سنجی و سن آزمودنی‌ها را در نظر داشت، در حالی که ارزیابی‌های خودسنجی به راحتی قابل استفاده هستند، طرح چنین سؤالات مستقیمی ممکن است که همیشه ممکن نباشد. در نتیجه، طریقه استفاده از زبان گفتاری یا نوشتاری یا مشاهده رفتارهای امیدوارکننده هم باید مورد بررسی قرار گیرد.

با توجه به نکات مذکور می‌توان از این مقیاس برای سنجش امیدواری صفتی در نمونه ایرانی استفاده کرد. با این حال، از آن‌جا که نمونه این پژوهش به دلیل پهناور بودن کشور عزیزمان و محدود بودن هزینه و زمان پژوهشگر محدود به

12. King LA, Hicks JA, Krull JL, Del Gaiso AK. Positive affect and the experience of meaning in life. *J Pers Soc Psychol* 2006; 90(1): 179-96.
13. Snyder CR, Sympson SC, Ybasco FC, Borders TF, Babyak MA, Higgins RL. Development and validation of the State Hope Scale. *J Pers Soc Psychol* 1996; 70(2): 321-35.
14. Kaviani H, Molavi AS, Mohit A. Interview and mental tests. Tehran, Iran: CognitiveScience Research Institute 2001. [In Persian].

Psychometric properties of the trait hope scale in Iranian students

Reza Karaminia¹, Mohsen Ahmadi Tahour-Soltani², Reza Bagherian-Sararoudi³,
Zahra Moulavi MSc⁴

Abstract

Aim and Background: The aim of the present study was to investigate the psychometric properties of the Trait Hope Scale and its relation with psychological well-being of Iranian university students.

Methods and Materials: In this descriptive survey, 191 students of Hamadan Islamic Azad University (mean age: 24.17 ± 4.30 years; range: 18-45 years) were selected through stratified random sampling. The participants completed Snyder's Trait Hope Scale and State Hope Scale, Riff's Psychological Well-Being Scale, and Beck Hopelessness Inventory. Data was analyzed using exploratory and confirmatory factor analysis, Cronbach's alpha and split-half methods via SPSS₁₆ and LISREL_{8.5}.

Findings: Cronbach's alpha (0.83), split-half coefficient (0.80), divergent validity (with Beck Hopelessness Scale, -0.20), and criterion validity (with Snyder State Hope Scale, 0.55) were significant ($P < 0.01$). Exploratory factor analysis showed that the 12-item Hope Scale for adults had one latent factor that explained 47% of the scale variance. First order confirmatory factor analysis indicated that 8 items of the scale had high factor loadings on one latent factor. Univariate model appropriately fitted with the data (adjusted goodness-of-fit index = 0.91, root mean square error of approximation = 0.05, normed fit index = 0.98). In addition, there was a significant relation between trait hope and psychological well-being ($r = 0.25$; $P < 0.01$).

Conclusions: The Trait Hope Scale has high reliability and validity and thus can be used in future research.

Keywords: Trait hope, Psychological well-being, Students

Type of article: Original

Received: 08.06.12

Accepted: 08.01.2013

1. Associate Professor, Department of Psychology, Baqiyatallah University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Baqiyatallah University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

Email: mahmadi_1362@yahoo.com

3. Associate Professor, Behavioral Sciences Research Center, Department of Psychiatry, School of Medicine, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

4. Department of Educational Psychology, Islamic Azad University, Hamadan Branch, Hamadan, Iran